

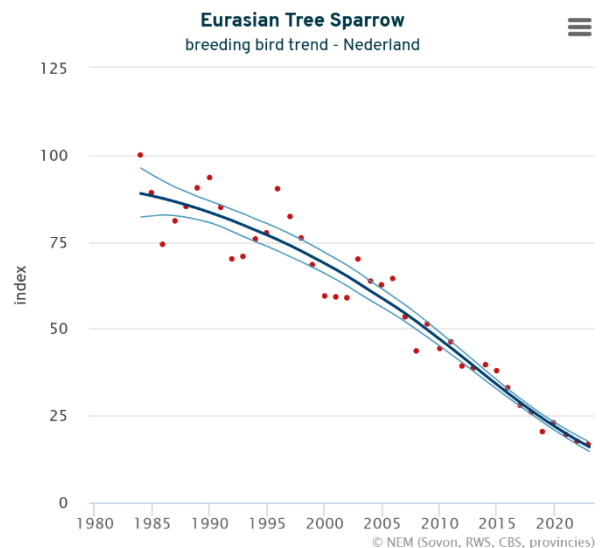
Red de Ringmus

Victor Retel Helmrich

projectbeschrijving o.b.v. een voorlopige inventarisatie

Foto: Annemiek Backx

Doel

De ringmus, aan het begin van deze eeuw nog een algemene vogelsoort, is nu terecht gekomen op de rode lijst en komt nog maar in kleine aantallen in de provincie voor. Omdat hij in Goirle nog wordt waargenomen heeft het Biodiversiteitsteam sinds vorig jaar de spotlights op hem gericht. Het doel is om alles wat mogelijk is aan te wenden om deze mus, de neef van de huismus, voor uitsterven in de regio te behoeden. Lees hierover via de link <https://biodiversiteitgoirle.nl/de-ringmus-in-goirle/>

Brede aanpak met brede ondersteuning

Plan 'Red de Ringmus' dat inventarisatie, onderzoek en het verbeteren van het leefgebied voor deze soort inhoudt zal met medewerking van burgers, bedrijven en de gemeenten Goirle en Tilburg de komende jaren worden uitgevoerd. Het afgelopen jaar is met de inventarisatie begonnen en zijn de eerste broedgevallen vastgesteld. Ten behoeve van het verbeteren van het leefgebied zijn afspraken gemaakt met de afdeling Realisatie en Beheer van de gemeente Goirle en ook met de gemeente Tilburg. Daarbij ondersteunt Tilburg dit plan met een subsidie voor verbetering van het leefgebied voor

de ringmus op zijn grondgebied. En ook de provincie Noord-Brabant ondersteunt dit plan met een geldprijs van 5000 euro in het kader van de jaarlijkse prijsvraag “Natuur in Eigen Hand”.

Dankzij deze brede ondersteuning ligt er een goede basis om met gerichte maatregelen de ringmus, als typische vogel van dorps- en stadsranden, te behouden.

Op zoek naar de juiste maatregelen

Wat je moet doen om een soort te doen overleven of de populatie te vergroten kan niet zonder je te verdiepen in de specifieke eisen die de soort stelt aan zijn voedsel en omgeving. Daarom bestaat een belangrijk deel van het project ‘Red de Ringmus’ uit onderzoek, zowel literatuuronderzoek als veldonderzoek. Er zijn in den lande maar ook in Engeland en Frankrijk onderzoeken aan de ringmus gedaan die ons inzicht geven in de specifieke eisen die deze soort stelt. Uit die onderzoeken weten we dat de ringmussen die we in het najaar en winter hier zien standvogels zijn die hier broeden of overwinteraars uit Duitsland zijn. De hier broedende vogels leggen doorgaans geen grote afstanden af, dit in tegenstelling tot de Duitse vogels. Toen we bij de start van het project meldingen van bewoners in de wijk De Hellen kregen dat ringmussen op de wintervoedertafel werden gezien dachten we in eerste instantie aan ringmussen uit Duitsland. Het bleek een verrassing toen we eind maart enkele ringmussen in een plantsoen in de wijk aantroffen. Het kon niet anders dan dat het lokale broedvogels moesten zijn. Daarop is in de wijk gezocht naar nestelende exemplaren. In maart werden zingende mannetjes en parende vogels in een Sierpeer (*Pyrrus salicifolia pendula*) waargenomen. Kort daarna konden we drie nesten in de directe omgeving van die sierpeer vaststellen. De nesten bevonden zich niet in opgehangen nestkasten maar onder de pannen en in de gevels van woningen. Die voorkeur is niet geheel opmerkelijk omdat de meeste kasten in de wijk mezenkasten zijn met te nauwe invliegopeningen.

Pyrrus salicifolia pendula

Ringmus bij nest

foto: Victor RH

We weten nu dus dat de ringmus geen toevallige wintergast in Goirle is maar hier ook broedvogel is. Mussen kunnen 2 à 3 broedsels per jaar groot brengen. Dit lijkt te betekenen dat een populatie zich snel kan vermeerderen. De praktijk is echter wezenlijk anders. Broedpogingen mislukken nog al eens. Bij ringmussen is het aantal uitgevlogen jongen per broedsel op zijn gunstigst 67% maar gemiddeld rond de 50%. Het lage overlevingspercentage heeft tal van oorzaken. Van het niet uitkomen van de eieren tot sterfte van de al dan niet uitgevlogen jongen. De verklaring van dat laatste lijkt uit voorlopig onderzoek te gaan in de richting van een slechtere voedselkwaliteit en gif in de leefomgeving van de ringmus. Daarbij moeten we ook rekening houden met de tol die katten eisen in de buurt van de nesten van ringmussen. Deze z.g.n. 'drukfactoren' maken het allemaal niet gemakkelijk voor de ringmus om te overleven in onze omgeving.

Willen we Goirlese populatie redden dan moeten we met bovengenoemde factoren rekening houden en ons vooral richten op de overleving van de jongen. De aanwezigheid van voldoende gevarieerd en gifvrij voedsel gedurende het hele jaar heeft de eerste prioriteit.

Ringmus op de vetbollen in de winter

Foto: Victor RH

Voedsel als sleutelfactor

De vraag is: waar zoekt de ringmus, zowel binnen als buiten de broedtijd, zijn voedsel. We zijn begonnen dit voor de vogels in Goirle te achterhalen en hebben een voorlopig beeld. Gelukkig komt dit redelijk overeen met wat op andere plaatsen is onderzocht. Ringmussen blijken hun voedsel in de nabijheid van het nest te zoeken. Met het posten bij de nesten tijdens het voeren zagen we de vogels vliegen in de richting van voor- en achtertuintjes van de woningen waar ze onder struiken en hagen op zoek gingen naar insecten. Ook zagen we vogels in eikenbomen in het parkje naar voedsel zoeken aan de

uiteinden van takken. Om de jongen te kunnen groot brengen zijn insecten van essentieel belang. Voldoende bloeiende planten met de daarbij horende insectenfauna moeten daarom in de nabijheid van de broedsels te vinden zijn.

Buiten de broedtijd zijn ringmussen voornamelijk zaadeters. Ze moeten het dan hebben van onkruid- en graszaden. Maar helaas zijn die in de strakke tuinen en plantsoenen van tegenwoordig onvoldoende aanwezig. Om die zaden toch binnen te krijgen zijn ze aangewezen op de weinige ruige plekken met overjarige grassen en onkruiden in de rand van de wijk en niet geheel onbelangrijk, het vogelvoer en de vetbollen in de tuinen van bewoners. In de Hellen wordt in veel tuinen 's winters gevoerd en een enkele bewoner voert de vogels, al vele jaren, jaarrond bij. Het is best mogelijk dat laatstgenoemde onbewust heeft bijgedragen aan de instandhouding van de populatie in Goirle. Want waar ringmussen aanwezig zijn bezoeken ze graag de voedertafel, mits er zaden worden gevoerd. Dit kan los of in een silo of in een vetbol zijn. Wordt er jaarrond met zaad gevoerd dan strekt dit de ringmus tot voordeel omdat hij minder moeite en tijd hoeft te besteden om zichzelf te voeden tijdens de zorg van zijn jongen in het nest.

Ringmussen in het buitengebied in oktober, na de broedperiode.

Foto: Victor RH

Na uitvliegen van de jongen wordt er opnieuw gepaard en kan aan een tweede broedsel worden begonnen. Dit kan alleen als er genoeg voedsel in de omgeving aanwezig is. Het tweede broedsel valt meestal in juni en juli wanneer kruidige gewassen en grassen in bloei staan die van groot belang zijn als voedselbron voor de uitgevlogen jongen en de ouders. Maar helaas zijn die grassen en gewassen te weinig aanwezig in het moderne platteland. Uit ringonderzoek is gebleken dat jonge vogels na het uitvliegen niet in de

buurt van het nest blijven maar zich in kleine groepen op het platteland ophouden. Groepjes kunnen worden gezien in akkerland waar struwelen in de nabijheid van water met riet en slijkige oevers te vinden zijn.

De maatregelen

Op basis van wat we nu weten zal het beschermingsplan zich in twee richtingen onttollen. De ene richting is inventarisatie en onderzoek naar het voorkomen en het gedrag van de ringmussen in Goirle e.o. de andere is werk maken van biotoopverbetering aan de hand van de eisen die deze soort aan zijn leefomgeving stelt.

Inventarisatie en Onderzoek

Met de hulp van vogelamateurs van het B-team en met geïnteresseerde bewoners in de wijk De Hellen gaan we dit winterhalfjaar tot in het voorjaar ringmussen opsporen die in tuinen en plantsoenen foerageren. Dit doen we door ringmussen te tellen en te fotograferen op voerplaatsen in tuinen, waarbij we gebruik zullen maken van wildcamera's. Om dit zo breed mogelijk uit te zetten is een informatie- c.q. wervingscampagne in de wijk nodig. Dit doen we door een wervende brochure huis aan huis in de wijk te verspreiden en een bewonersavond met lezing door het B-team te organiseren. Het onderzoek breidt zich na het winterseizoen verder uit door de broedgevallen in de wijk dagelijks te volgen. Ook dit gebeurt met wildcamera's en/of geluidsregistratie. Tenslotte zal na het uitvliegen van de jongen de focus worden gelegd op het vinden van de buiten de wijk gelegen foerageerlocaties. Dit gebeurt door analyse van vliegbewegingen en speuren in het veld. De inzet van de vogelamateurs van het B-team is ook hierbij nodig.

Biotoopverbeteringen

Voedsel, verblijf en veiligheid zijn de basiseisen die zangvogels als mussen moeten hebben om zich te kunnen voortplanten. Hierboven is al voor de ringmus in de Hellen globaal geschetst waar de knelpunten liggen. Daarmee gaan we aan de gang om met de volgende te treffen maatregelen die knelpunten te verlichten:

1. Het aanbieden van geschikt biologische vogelzaad aan bewoners in de nabijheid van de bewoonde nesten om jaarrond te kunnen voeren. Daarbij krijgen ze tevens informatie over de predatie door katten. In de broedtijd dienen die binnen gehouden te worden of van een belletje om de nek te worden voorzien.
2. Het aanleggen van foerageerveldjes met gewassen die tot voedsel dienen van de ringmus. Dit zijn zaaddragende planten en waardplanten voor insecten die door de ringmus worden gevoerd aan de jongen. Deze veldjes komen aan de rand van de wijk in de overgang naar het buitengebied.

3. Het aanplanten van struiken en bomen in de nabijheid van de foerageerveldjes die aantrekkelijk zijn voor de ringmus, dit zijn bijvoorbeeld de genoemde sierpeer (pyrus salicifolia pendula) maar ook meidoorn, kornoelje en wegedoorn.
4. De aanwezige waterlopen in de Hellen en de oevers van de surfplas aantrekkelijker maken voor verblijf van ringmussen door aanpassing in de beplanting.
5. Het in overleg met de bedrijven ophangen van speciale mussenkasten en het aanleggen van inheemse bloemenweiden op het bedrijventerrein bij de surfplas.
6. Het realiseren van wintervoedselveldjes in het buitengebied nabij De Hellen. Dit vergt overleg met de grondeigenaren in het Riels Kwadrant en bij het Riels Laag.

Ringmussen en huismussen in een haag die dekking biedt

Foto: Victor RH

Dit ambitieuze, veelomvattende plan is mijn inziens de moeite waard om er vol voor te gaan omdat het naast een poging om de ringmus te behouden ook bijdraagt aan meer ecologisch bewustzijn bij burgers, grondeigenaren en ambtenaren bij de gemeente. Vanuit een zichtbare soort wordt namelijk gewerkt aan een waardevolle ecologisch leefomgeving die niet alleen ten dienste staat aan de ringmus alleen maar ook aan tal van andere soorten zoals huismussen, vlinders, bijen en tenslotte ook mensen.

De inventarisatie in de wijk de Hellen in 2024 kon worden uitgevoerd met de dank aan Annemiek Backx, Barbara van de Par en Theo Walbeek .